

Talouden sopeuttamissuunnitelma 2024-2027

Khall § 39
33/00.02.01/2024

Talouden nykytilanne ja kuntatalous

Valtiovarainministeriön ja Suomen Pankin reaalityalouden ja julkisen talouden ennusteen mukaan paineet taloustaantumaa pitkittymiseen ja reaalityalouden ennusteen alentamiseen myös vuodelle 2024 ovat kasvaneet. Ennusteessa korkojen lasku, inflaation hidastumisen ja palkankorotukset nostavat vuoden 2024 BKT:n volyymikasvun 0,7 prosenttiin. Kasvu vahvistuu 2,0 prosenttiin vuonna 2025 ja 1,6 prosenttiin vuonna 2026.

Julkinen talous onkin heikoimmillaan vuosina 2024 ja 2025. Tehtyjen työtuntien väheneminen, kulutuksen kasvun sekä yritysten kannattavuuden hiipuminen näkyvät suoraan verotuloissa. Verokertymiin iskee myös työttömyysvakuutusmaksun alentaminen vuodesta 2024 lähtien. Kokonaisveroaste laskee sekä valtiovarainministeriön että Suomen Pankin ennusteessa noin parilla prosenttiyksiköllä suhteessa bruttokansantuotteeseen.

Julkisissa menoissa kasvattavat muun muassa eläkkeiden indeksikorotukset, sosiaali- ja terveyspalveluiden palvelutarpeen sekä korkomenojen kasvu, hyvinvointialueiden toiminnan käynnistäminen ja puolustushankinnat. Kuntahallinto jää myös edelleen alijäämäiseksi, ja alijäämä syvenee hintojen nopean kasvun ja investointien seurauksena. Ikääntyvä rakennuskanta, muuttoliike ja infrarakentaminen pitävät kuntien investointimenot korkealla.

Kuntien marraskuinen Black Friday näkyy valtiovarainministeriön kuntahallinnon ennusteessa valtionosuuksien reippaana laskuna vuodesta 2025 lähtien. Ennusteessa kuntien valtionosuuksia pienentää paitsi vuoden 2022 verotietojen valmistumisen vaikutukset sote-siirtolaskelmaan niin myös kuntien valtionosuuksien kasvua 2024–2027 hidastava indeksijarru. Vuoden 2022 verotuksen valmistuttua vuoden 2023 lopulla ilmeni, ettei syksyn talousarvion yhteydessä arvioitu sote-siirtolaskelmaan liittyvä valtionosuusleikkaus ollut riittävä. Jotta uudistuksen periaatteena oleva kustannusneutraalisuus kuntien, hyvinvointialueiden ja valtion välillä saadaan varmistettua, tehdään kuntien valtionosuuksista vielä lisäsiirto vuosina 2025–2027. Menoja kasvattaa yleistä ansiokehitystä hieman nopeampi palkkaohjelma, hintojen nousu ja huomattavat investointitarpeet.

Kuntatalouden kokonaistulojen ja -menojen erotus, nettoluotonanto, on kasvamassa valtiovarainministeriön mukaan keskipitkällä aikavälillä noin -0,3–0,4 prosenttiin suhteessa bruttokansantuotteeseen. Kunnissa alijäämät merkitsevät huomattavia sopeutusaineita ja kuntien eriytymistä entisestään. Sote-uudistus kavensi merkittävästi kuntien talouden liikkumavaraa. Nyt sopeutusaineet valuvat uusiksi veronkorotuspaineiksi sekä leikkauksista kuntien sivistyspalveluista tai infrasta.

Riskit kuntaennusteen oletettua pienemmästä tulojen kasvusta ja oletettua voimakkaammasta menojen kasvusta ovat suuret. Talouskasvu voi hyvinkin kallistua Suomen Pankin ennakoimaan haarukkaan, jolloin vero- ja muiden tulojen kasvu pienenee entisestään. Heikentyvä kasvu merkitsee myös sitä, että sosiaaliturvan leikkaukset valuvat oletettua voimakkaammin perustoimeentulotuen tarpeen kasvuksi. Tämä merkitsee kunnille lisälaskua, sillä kunnat rahoittavat perustoimeentulotuesta puolet.

Veronkorotukset eivät yksinään korjaa tasapainoa, jos kunnan asukasluku vähenee ja tulotaso on matala. Tulopohja ei voi ripustautua kestäväällä tavalla myöskään yksittäiseen yritykseen, toimialaan tai tulomuotoon, kuten kiinteistöverotuloihin esimerkiksi tuulivoimasta.

Ristijärven kunnan taloudellinen tilanne

Ristijärven kunnan talousarvio vuodelle 2024 on alijäämäinen 320 818 euroa, eikä myöskään suunnitelmavuosina päästä selkeästi ylijäämäiseksi. Nettoinvestoinnin vuodelle 2024 on 150 000 euroa ja myös keskipitkän tai pitkän tähtäimen investointisuunnitelma puuttuu. Lainamäärän ei ole arvioitu kasvavan, vaan investoinnit kuluvana vuonna katettaisiin käyttötaloudesta. Käyttötalous ei kuitenkaan anna joustoa isommille investoinneille, jos kuluvalle vuodellekaan.

Talouden tasapainottamisen tavoite

Ristijärven kunnalla on ollut talouden tasapainottamissuunnitelma, joka on päättynyt 2022 ja siihen liittyvät sopeutustoimet toteutettu. Kunnanvaltuusto päätti vuoden 2024 talousarviosta ja taloussuunnitelmasta 2025-2026 valtuuston kokouksessa 13.12.2023. Samassa yhteydessä hyväksyttiin talouden tasapainottamistyöstä seuraavasti:

Jotta kunnan taseeseen saadaan kerrytettyä ylijäämää talousarviovuonna ja suunnitelmavuosinakin, on istuvan valtuuston tarkasteltava taloutta ja mietittävä sopeuttamiskeinoja heti talousarviovuoden aluksi. Palvelut on tuotettava kustannustehokkaasti, hyödyntäen laajasti kuntayhteistyötä ja minimoitava kustannuksia.

Muutoksia tarvitaan niin toimintatapoihin kuin rakenteisiin, jotta talous saadaan pidettyä vakaalla pohjalla ja kunnalla on mahdollisuudet säilyä itsenäisenä kuntana ilman kriisikuntamenettelyä. Jotta tämä tavoite pystytään toteuttamaan, on uskallettava tehdä rohkeita ja vaikeitakin päätöksiä.

Talousarvio vuodelle 2024 on alijäämäinen, samoin kuin suunnitelmavuodetkin. Talouden tasapainottaminen edellyttää sopeuttamissuunnitelmaa niin kiinteistöjen kuin toimintojen ja palveluidenkin osalta. Talousarviovuonna kartoitetaan kiinteistöjen ja kaukolämpöverkon kunto ja tarvittavat korjausinvestoinnit.

Talouden tervehdyttämistyön pohjaksi päätetään tasapainottamistyön tavoitteesta, periaatteista ja kohteista, joiden osalta varsinaiset toimenpiteet tuodaan myöhemmin toimielinten päätettäväksi.

Talouden tasapainottamisen tavoitteena on -607 902 euron sopeutustoimet toimintakatteen vahvistamiseksi vuoteen 2027 mennessä. Pysyvät sopeutustoimet edellyttävät palvelujen määrän ja laadun tarkastelua sekä tulojen lisäämistä ja menojen vähentämistä. Talouden sopeuttamissuunnitelma tulee tuoda päätöksentekoon siten, että se voidaan ottaa huomioon jo kuluvan vuoden syyskaudella ja viimeistään vuoden 2025 talousarvion laadintaohjeessa.

Talouden sopeuttamissuunnitelman laatimista ohjaavat talouden sopeuttamisen viitekehys ja periaatteet sekä valmisteluprosessi ja aikataulutus liiteenä.

Sopeutuskeinot ovat riittäviä, mikäli taloudellinen kehitys noudattaa valmistelun aikana oletettua talouden kehitystä ja annetuissa talouden suunnitteluraameissa pysytään. Talouden kehitykseen liittyy huomattavia epävarmuustekijöitä ja talouden kantokykyä tulee sopeutusohjelmasta huolimatta tarkastella ja arvioida vuosittain osana palvelujen

järjestämisen suunnittelua ja talousarvioprosessia. Veronkorotuksen tarvetta tarkastellaan vuosittain kunnan pitkän aikavälin talousennusteen yhteydessä ja mahdolliset veroprosenttien muutokset käsitellään talousarvion laadinnan yhteydessä.

Työn eteneminen ja raportointi

Palvelu- ja vastuualueet ovat aloittaneet talouden tasapainottamisvaihtoehtojen kartoittamisen ja palveluverkkoon ja palveluiden tuottamiseen liittyviä sopeuttamisvaihtoehtoja on valmisteltu laajennetussa johtoryhmässä puheenjohtajiston kanssa. Palvelu- ja vastuualueiden esitykset tuodaan valtuustoseminaariin 13.3.2024.

Toimenpiteiden talousvaikutukset näkyvät pääosin keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä, vaikka sopeutustoimien valmistelu on jo aloitettu edullisemman palveluverkon toteuttamiseksi. Työryhmänä toimii laajennettu johtoryhmä sekä valtuuston ja hallituksen puheenjohtajisto. Kuntalaiset osallistuvat vastaamalla talouden sopeuttamisesta kevään aikana tehtävään kyselyyn. Tasapainottamistyön etenemisestä raportoidaan kunnanhallitukselle ja valtuustolle vähintään talousarvion laadinnan ja tilinpäätöksen yhteydessä.

Päätösesitys

Kunnanhallitus päättää aloittaa talouden tasapainottamistyön ja hyväksyy liitteenä olevan talouden sopeuttamisen viitekehysten ja periaatteet.

Päätös:

Hyväksyi.